

Рецензія

на дисертаційну роботу Я. Е. Мороз «Науково-педагогічна спадщина Бориса Коротяєва», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 011 - Освітні, педагогічні науки

Розвиток вітчизняної теорії й практики освіти зумовлюється не лише ефективною освітньою політикою держави, обґрунтуванням сучасних оригінальних педагогічних концепцій, впровадженням інноваційних технологій навчання, а й глибоким вивченням і використанням історико-педагогічного досвіду. Важливе місце в історико-педагогічних розвідках займає педагогічна персоналістика, яка має на меті дослідження творчого доробку видатних педагогів та діячів освіти минулого. Історики педагогіки переважно звертаються до педагогічної спадщини видатних історичних постатей віддалених історичних періодів. Між тим не менш важливим є вивчення здобутків педагогів новітнього часу, теоретична й практична діяльність яких певною мірою торкалась сучасних проблем і викликів і тому може ефективно сприяти їх подоланню. Вищезазначене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Я. Мороз, в якій здійснено комплексний аналіз й систематизацію педагогічної спадщини Бориса Коротяєва, є **актуальною** й своєчасною.

Важливо підкреслити, що дисертація є **складником** комплексної науково-дослідної теми кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка «Освітні технології навчально-виховного процесу у сучасних закладах освіти» (державний реєстраційний номер 0110U000751).

Авторкою кваліфіковано й коректно сформовано **джерельну базу** дослідження, основу якої складають праці Бориса Коротяєва (монографії, підручники, навчальні посібники, статті, рецензії, науково-публіцистичні нотатки), спогади колег про нього; архівні матеріали; матеріали періодичних видань («Радянська школа», «Радянська педагогіка», «Вчительська газета», «Вища школа», «Вісник Луганського національного

педагогічного університету імені Тараса Шевченка» та ін.); дисертації аспірантів, докторантів Бориса Коротяєва; науково-педагогічна, довідково-бібліографічна, навчально-методична література, електронні джерела.

Не викликає сумнівів **наукова новизна** дослідження, оскільки в ньому вперше цілісно проаналізовано та систематизовано педагогічну спадщину Бориса Коротяєва, з'ясовано основні передумови й чинники, які вплинули на формування науково-педагогічного світогляду педагога, розроблено періодизацію освітньої діяльності Бориса Коротяєва; всебічно проаналізовано його погляди на розвиток дидактики середньої та вищої школи, впровадження новаторської концепції гнучких педагогічних технологій в педагогічний простір, застосування монопредметної технології навчання.

Безперечним є **практичне значення** одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх педагогічних працівників для вдосконалення змісту освітнього компонента «Педагогіка з основами педагогічної майстерності», вибіркових дисциплін загального та професійного блоків, зокрема з питань історії педагогіки, дидактики, педагогіки творчості та ін. Наукові положення дослідження слугуватимуть для подальших історико-педагогічних наукових студій, при підготовці навчально-методичної літератури, написанні курсових, дипломних, кваліфікаційних робіт з педагогіки, у процесі самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів.

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій підтверджує **наукову достовірність** викладених дисертанткою результатів. Опрацьовано значний масив наукових джерел (192 найменування), розгляд яких дозволив сформулювати авторське бачення досліджуваної проблеми. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується визначенням методологічної основи і теоретичних засад дослідження, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом зібраних джерел.

У дисертації чітко визначено чинники формування професійного світогляду Бориса Коротяєва, схарактеризовано його життєвий шлях та обгрунтовано періодизацію освітньої діяльності, здійснено аналітичний огляд найбільш важливих науково-педагогічних праць педагога.

Значну увагу приділено аналізу освітньої діяльності видатного вченого, зокрема схарактеризовано досвід роботи Слов'янського педагогічного інституту щодо реалізації ідей організації та інтенсифікації навчально-виховного процесу у виші, професійної підготовки майбутніх учителів. Докладно й усебічно розглянуто ідеї Бориса Коротяєва щодо педагогічної творчості як підґрунтя освітнього процесу, його концепція гнучких педагогічних технологій навчання.

Предметом вдумливого й глибокого аналізу стала педагогічна філософія Бориса Коротяєва. Дисертантці вдалося виокремити найбільш актуальні філософсько-педагогічні ідеї автора: створення режиму найбільшого психолого-педагогічного сприяння вільному розвитку особистості студента; повна модернізація навчального плану, навчальних розкладів та самих навчальних занять; переформування мети навчання та виховання; застосування нового типу лекційних занять («лекція прямої дії»); впровадження нової філософії відстеження, контролю та оцінювання результатів навчання. Позитивної оцінки заслуговує спроба зробити проєкцію на сучасність, тобто окреслити можливості використання науково-педагогічної спадщини Бориса Коротяєва для розвитку сучасної вітчизняної педагогічної теорії і практики.

Дисертаційна робота Я. Мороз має чітку структуру, відзначається цілісністю та логічністю. Основний зміст і результати проведеного дослідження відображено в 9 публікаціях, аналіз яких дозволяє стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в ході реалізації дослідницьких завдань, у друкованих працях викладено повно й усебічно.

Загалом маємо підстави констатувати, що дисертаційна робота Я. Е. Мороз за своїм змістом і формою є завершеним самостійним

дослідженням.

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Одним із завдань дослідження було визначено історіографічний аналіз проблеми, результати якого представлено в п. 1.1. На нашу думку, здійснення повноцінного історіографічного аналізу утруднено, оскільки відсутній достатній масив історико-педагогічних публікацій, в яких розглянуто педагогічну спадщину Бориса Коротяєва іншими авторами. Більш доцільно було б представити порівняно невелику кількість існуючих робіт, присвячених вивченню здобутків видатного педагога, у вступі.

2. У роботі виокремлено чинники, які вплинули на формування науково-педагогічного світогляду Бориса Коротяєва, а саме: особистісні, політичні, науково-освітні. Вважаємо, що слід було б більше уваги приділити розкриттю науково-освітніх чинників.

3. Дисертація містить багато практико-орієнтованого матеріалу, який варто впроваджувати у зміст освіти та практичну діяльність педагогічних закладів освіти. Було б доцільно не обмежуватись загальними міркуваннями з цього приводу, а розробити конкретні методичні рекомендації для викладачів закладів вищої освіти, які використовуватимуть їх у процесі викладання педагогічних дисциплін.

4. На наш погляд, роботу б увиразнило проведення інтерв'ювання або анкетування серед колег, аспірантів, учнів, з якими співпрацював Борис Коротяєв.

5. У додатках до дисертації варто було б представити більшу кількість архівних матеріалів, що сприяло б введенню їх у науковий обіг.

Однак висловлені зауваження та побажання не є принциповими і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота відповідає нормативним вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження

ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06.03.2019 р. (зі змінами) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України, № 40 від 12.01 2017 р. і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р. № 44, а її авторка Я. Е. Мороз заслуговує рекомендації щодо проведення процедури захисту на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка, за спеціальністю – 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент –

доктор педагогічних наук, професор,

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

Леонід ВАХОВСЬКИЙ

Підпис *Ваховської Леоніда*
Засвідчую
Начальник відділу кадрів *Григорів Віта Іванівна*
ДЗ "Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка"

